

Hospodářské noviny, 7. března 2005

M. Erbenová, O. Schneider: Málo dětí? Zkrat' me mateřskou

Zaměstnavatelé se ostražitě vyhýbají zaměstnávat ženy v "nebezpečném věku". Ženy jsou tak vystaveny větší nezaměstnanosti.

Česká společnost stárne, průměrná porodnost v republice klesla na 1,17 dítěte na ženu v "aktivním" věku. Kdyby se tento trend zachoval a kdybychom si na chvíli odmysleli imigraci, naše republika by v roce 2050 měla deset miliónů obyvatel (o čtvrt miliónu méně než dnes) a z nich by bylo třicet procent starších než 65 let. Odhadovat demografický vývoj tak daleko do budoucnosti je jistě odvážné, ale je jasné, že stávající míra "rozmnožování" českého národa je na pováženou.

V české společnosti existují rozdílné názory, zda je třeba na takto nízkou porodnost nějak reagovat a snažit se ji zvýšit. Řada argumentů má ekonomické pozadí: zastánci aktivnější pronatalitní politiky argumentují "potřebami" důchodového či zdravotního systému, které budou v současné podobě za několik let zcela neudržitelné. Podle našeho názoru, jako rodičů dvou malých dětí, je nesmyslné, ne-li morálně závadné takto "znárodňovat" současné i ještě nenarozené děti. Naš důchodový i zdravotní systém je třeba změnit, ať máme dětí, kolik chceme.

Nevábná perspektiva

Přesto je jisté, že rychlé stárnutí populace není dobrým trendem a že bychom se měli pokusit ho zpomalit a pokud možno i zastavit. Přinejmenším proto, že společnost, kde průměrný věk je padesát let a kde namísto škol vznikají jen sanatoria, by byla nudná, bez náboje, touhy po inovacích a také bez ekonomické dynamiky. Jaká opatření by tedy mohla vést ke změně dosavadních trendů? Jedno je jasné: měli bychom konečně všichni včetně úředníků Ministerstva vnitra a cizinecké policie pochopit, že lidi, kteří u nás chtějí žít a pracovat, musíme vítat a usnadňovat jim zakořenění v české společnosti. Dosavadní český přístup k imigrantům je kontraproduktivní. I kdyby se však od základů změnil, řešení demografických problémů nemůže spočívat jen v imigraci.

Neúčinná ochrana matek

Nutné je i zvýšit celkový počet narozených dětí. K tomu nepřispějí ani vyšší přídavky na děti, ani "fondy", které vláda kdysi chtěla vyplácet každému novorozenci. Taková opatření opomíjejí jeden z hlavních důvod nízké porodnosti v Čechách: špatné fungování trhu práce, a to především pro matky malých dětí. Jedním z nejperverznějších aspektů českého sociálního systému je v evropském srovnání velmi silná "ochrana" žen na mateřské dovolené, kterým musí zaměstnavatel po dobu až tří let garantovat nejen přijetí zpátky do práce, ale dokonce i poskytnutí stejného nebo podobného místa, z něhož odcházely na mateřskou. Na první pohled takové pravidlo vypadá humánně a mělo by u žen zvyšovat jistotu, a tedy i ochotu děti mít. Ve skutečnosti je tomu právě naopak. Málokterý zaměstnavatel si může troufnout garantovat stejné místo i pro ženu, která například stráví doma šest let péčí o dvě děti. Charakter práce, její náplň, tempo i význam se za šest let u většiny profesí výrazně změní a zaměstnat někoho po šesti letech

"mimo" není vůbec snadné. Zaměstnavatelé se proto logicky ostražitě vyhýbají zaměstnávat ženy v "nebezpečném věku". Místo větší jistoty jsou tak ženy vystaveny větší nezaměstnanosti. Chování zaměstnavatelů není žádným neodůvodněným předsudkem či diskriminací. Samotný zákoník práce v současné podobě dělá z každé mladé ženy potenciální problém, který je lépe obejít.

Efektivnější model

Je možné si představit efektivnější model? Zcela jistě. Za prvé by bylo vhodné zkrátit dobu "hájení" žen na mateřské dovolené například tím, že zaměstnavatel má povinnost ženu přijmout zpátky do práce jen po dobu jednoho roku po narození dítěte. Tím by se zvýšila motivace žen vracet se zpět do práce, jak ukazují i zkušenosti velmi "prožensky" orientovaných skandinávských zemí. Druhé opatření by mělo snížit finanční ztrátu plynoucí z výpadku pracovního příjmu. Dnes berou ženy na mateřské po dobu necelých šesti měsíců dávku, která odpovídá nemocenské, tj. je poměrně nízká a navíc "zastropovaná". Další roky mají pak nárok na sociální dávky. Alternativou by bylo vyplácet matkám vyšší dávku, například 90 procent jejich předchozího platu, ale jen onen jeden rok. Rodiny by se pak nemusely bát dramatického propadu jejich příjmu po narození dítěte, pokud se ovšem žena vrátí do zaměstnání do jednoho roku po narození dítěte. Pokud tak neučiní, je to její výsostné právo, ale ztratí nárok na ochranu i zvláštní dávky. Takový systém může působit "drsně", ale vedl by k nižším "nákladům obětované příležitosti" pro rodiny s malými dětmi, a tedy, *ceterus paribus*, k vyššímu počtu narozených dětí. A řadě firem by se ulevilo, že se nemusí bát návratu dávno zapomenutých pracovníků z mnohaleté mateřské dovolené.

Autorka je členkou bankovní rady České národní banky a autor je ekonomem přednášejícím na Institutu ekonomických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, oba autoři jsou absolventy CERGE-EI.